

„Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS) teikia pasiūlymus Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo Nr. XIII-804 pakeitimo įstatymo projektui

2021 m. kovo 17 d.

Mūsų pasiūlymai grindžiami požiūriu, kad perkeliant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos į Lietuvos teisę, pagrindinis tikslas - sudaryti palankesnes, paprastesnes ir saugesnes sąlygas asmenims pranešti apie pastebėtus ar patirtus pažeidimus. Šiuo metu iš pateikto Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo Nr. XIII-804 (toliau PAĮ) pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Projektas) nėra visiškai aišku, kaip atrodytų šio įstatymo įgyvendinimo procesas. Pavyzdžiui, kaip būtų užtikrintos sąlygos sklandžiam ir efektyviam reagavimui į pateikiamus pranešimus, saugi aplinka pranešėjams.

Atsižvelgiant į tai, **raginame Projekto rengėjus sukurti formatą (pvz. darbo grupė, viešoji konsultacija ir kt.) išsamesnėms diskusijoms su suinteresuotomis šalimis dėl rengiamų įstatymo pakeitimų ir efektyvaus jo įgyvendinimo, susitarti dėl įstatymo įgyvendinimo sėkmės kriterijų.**

Teikiame savo pastebėjimus ir pasiūlymus Projektui:

- **Siūlytume išlaikyti galiojančiame PAĮ numatytus įstatymų viršenybės principus.**

Nepritariame Projekto siūlymui, kad visi įstatymai turėtų viršenybę PAĮ atžvilgiu, keičiant galiojančio PAĮ 1 straipsnio nuostatą. Sutikdami, kad Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) nuostatos turi turėti taikymo viršenybę, manome, kad suteikus viršenybę ir kitiems įstatymams, susidarytų rizika, kad pranešėjų apsaugos reguliavimas taptų mažiau nuoseklus ir aiškus, galėtų tapti netgi prieštaringas.

- **Siūlome labiau išdiskutuoti pranešimo viešo pateikimo ir reagavimo į jį mechanizmą.**

Siūlome susitikimų su suinteresuotomis šalimis metu išsamiau aptarti, kaip pagal naują reguliavimą atrodytų pranešimų pateikimo ir jų nagrinėjimo procesas, kadangi šiuo metu tai nėra iki galo aišku. Pavyzdžiui, 4 straipsnio 9 dalyje siūlomas pagrindas viešam pranešimo paskelbimui – „pateikus informaciją apie pažeidimus kompetentingai institucijai, pažeidimai nebus veiksmingai išnagrinėti dėl pagrįstų aplinkybių“. Kyla klausimas, kaip skirtingos institucijos turėtų koordinuoti savo veiksmus tarpusavyje ir kas tokiu atveju turėtų priimti sprendimus dėl pranešėjo apsaugos, kadangi įstatyme kitas, be kompetentingos institucijos, subjektas nėra numatytas.

- **Siūlome atkreipti dėmesį į, manytume, netikslumą 5 straipsnyje, vardijant kompetentingos institucijos funkcijas.**

Projekto 5 straipsnio 5 dalyje nurodoma, kad kompetentinga institucija priima sprendimus dėl atleidimo nuo atsakomybės. Manome, kad tokią teisę turi tik teismas.

- **Atkreipiame dėmesį, jog šiuo metu nėra aišku, dėl kokių priežasčių Projektu siūloma išbraukti galiojančio PAĮ 7 straipsnį.**

Manome, jog išbraukus galiojančio PAĮ 7 straipsnį, kuriame reglamentuojamas pranešimų persiuntimas kompetentingai institucijai, atsirastų reglamentavimo spraga, tuo atveju, kai pranešimai būtų pateikiami ne kompetentingam subjektui. Siūlome išgryninti, kaip tokiu atveju atrodytų viešojo

administravimo subjektų gautų pranešimų, atitinkančių įstatyme nustatytus požymius, persiuntimas jas nagrinėsiančiai kompetentingai institucijai formos bei laiko atžvilgiu.

- **Siūlome nurodyti aiškius pranešančio asmens informavimo terminus.**

Siūlome 6 straipsnyje apibrėžti konkretų maksimalų terminą, per kurį būtų privaloma informuoti asmenį apie sprendimą jį pripažinti pranešėju. Nors institucijos siekia dirbti operatyviai ir reaguoti per įmanomai trumpiausią laiką, tam tikras apibrėžtumas laike pranešėjui būtų svarbus, ypač įvykus trikdžiams kompetentingos institucijos darbe.

- **Siūlome porą kalbinių patobulinimų.**

Projekto 2 straipsnio 10 dalyje siūloma apibrėžti sąvoką „susijęs asmuo“, kuri šiuo metu yra pernelyg bendra ir neaiški. Pavyzdžiui, asmenys būna susiję tiek su pačiu pranešėju, tiek su pažeidimu, tiek su įmone (bet ne pažeidimu) ir pan. Siūlytume šią sąvoką keisti į „nurodytasis asmuo“, kadangi sąvokos apibrėžime referuojama į apie pateiktame pranešime nurodytą asmenį ir su juo susijusius pažeidimus. Taip pat siūlome kalbiniu požiūriu apsvarstyti ir 2 straipsnio 11 dalyje siūlomą „tarpininko“ sąvokos apibrėžimą, kadangi šiuo metu jis primena pažodinį vertimą iš anglų kalbos.